

ТА'ЛИМ, ФАН ВА INNOVATSIYA

Маънавий-маърифий, илмий-
услубий журнал
1996 йилда ташкил этилган.

2021/2-son

MUNDARIJA

Тахрир хайъати раиси:
Ўзбекистон Республикаси
Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги А.Х.Тошқулов

Тахрир хайъати раиси

ўринбосарлари:

У.Ш.Бегимкулов

С.М. Бузрукхонов

Бош муҳаррир:

З.Т. Хақимов

Бош муҳаррир ўринбосари

М.Х. Эсанов

Тахрир хайъати аъзолари

О.Қ. Рихсимбаев

О.Х. Базаров

И.У. Ибрагимов

М. Тажиёв

Г.К. Баходирова

Ў.П. Умурзақов

И.У. Мажидов

С.М. Туробжонов

К.А. Шарипов

Р.И. Халмурадов

Н.К. Мадияров

М.К. Кодиров

Жамоатчилик кенгаши аъзолари:

Х.А. Акбаров, Г.Ш. Рихсиева,

К.Х. Каримов, Ж.А. Ризаев,

Ш.Т. Кудратхаджаев

Б.Ш. Усмонов, Ш.С. Сирожиддинов

Т.З. Тешабаев, М.Т. Ходжиев

У. Қосимхўжаев, Қ.Х. Абдурахманов

Б.И. Абдуллаев

Н.М. Жабборов, В.К. Жаров

М.А. Жумомуротов

Тахририят:

М.Тожиёв - масъул муҳаррир,

Д.Усманова - дизайнер

ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ ВА ЎҚУВ ЖАРАЁНИНИ ЛОЙИХАЛАШ

Х.Ж.Худойқулов., Д.М.Бобоқулова. Бошланғич синф ўқувчиларида тадбиркорлик ва тежамкорлик тушунчаларини шакллантиришда оила билан ҳамкорлик технологияси.....4

Д.М.Элмуратова. Бўлажак бошланғич синф ўқитувчисини инновацион фаолиятга тайёрлаш ҳолатининг замонавий таҳлили.....11

В.А.Қодиров. Дидактик ўйинларнинг болаларни мустақил фикрлашга йўналтиришдаги методик имкониятлари.....14

М.Ғ.Атоева. Fanlararo integratsiya asosida fizika kursi mavzularini o'qitish.....22

Н.Х.Бегматова. Мактабгача таълим ташкилотлари таълим-тарбия жараёнида компьютерли дидактик ўйинлардан фойдаланишнинг афзалликлари.....27

Г.Назирова. Инновацион ёндашув асосида мактабгача таълим ташкилотлари таълим-тарбия жараёнини такомиллаштиришнинг ўзига хос жиҳатлари.....39

Д.Т.Ергашева., Д.М.Иргашева. Globallashuv sharoitida xotin-qizlarning intellektual salohiyatlarini yuksaltirishning zamonaviy muammolari.....43

М.В.Жумазода. Yoshlarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....47

В.Х.Рахимов., В.А.Назарова., Ш.Ш.Ҳудайбердиев. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarni milliy hunarlarga yo'naltirishga tayyorlash texnologiyasi.....50

ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ

Ш.Э.Хамроқулова. География дарсларида экологик тарбия механизмларини такомиллаштириш.....54

Д.Х.Турдибоев., Б.Ж.Олимов., М.Дўсанов. Ўқувчиларда геометрия ўқув фанидан теоремаларни мустақил исботлаш

Муассислар:

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги;

Олий таълимни ривожлантириш тadbир-қўшма кенгаши ва илгор технологияларни татбиқ этиш маркази

Манзил: 1000095, Тошкент шаҳри,
Олмазор тумани, 100095, Toshkent,
Shifonurko'chasi, 75-uy

Телефон: 207-03-41;
e-mail: tmxat@edu.uz

Журнал Ўзбекистон Матбуот
ва ахборот агентлигидан 2014 йил
26 декабрда 0506 рақами билан
рўйхатдан ўтган.

Журнал ҳар ойда ўзбек, рус ва инглиз
тилларида чоп этилади

"Ta'lim, fan va innovatsiya" журнали
Ўзбекистон Республикаси Олий
аттестация комиссияси Раёсатининг
2015 йил 18 ноябрдаги 218/5-сонли
қарори билан 13.00.00 – ПЕДАГОГИКА
ФАНЛАРИ бўйича, 2018 йил 28 ноябр–
даги 247/6-сонли қарори билан 23.00.00
– СИЁСИЙ ФАНЛАР бўйича доктор–
лик диссертациялари асосий илмий
натижаларини чоп этиши тавсия
этилган илмий наشرлар
рўйхатига киритилган.

"Ta'lim, fan va innovatsiya" журналдан
кўчириб босиш фақат таҳририятнинг
розилиги билан амалга оширилади.
Мақолада келтирилган фактларнинг
тўғрилиги учун муаллиф масъулдир.
Таҳририят фикри муаллифлар фикрига
мос келмаслиги мумкин.

кўникмасини шакллантириш талаблари.....	57
U.A.Jabbarov. Tutoring and teacher-apprentice system in the preparation of future foreign language teachers.....	61
Э.О.Исмоилов., З.А.Налибаева. Мактаб ўқувчилари онгида аниқмас интегрални интеграллаш усулларига доир билимларни шакллантириш технологияси.....	64
Н.Ю.Алимов. Фотографнинг фото асарига бўлган муаллифлик ҳуқуқи тўғрисида.....	73
М.Умарова. Бухоро амири амир шоҳмурод ҳукмронлиги даврида (1785-1800) суд тизими.....	75
Ғ.Т.Абдуллаходжаев. Миллий услубдаги замонавий дизайн муаммолари.....	81
Ш.М.Тажиева. Ўзбекистон ёшларини акмешахс сифатида тарбиялашнинг миллий-маънавий хусусиятлари ва истикболлари.....	83

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

U.N.Marasulova., U.E.G'oyimov. Umumta'lim maktabla-rida o'quvchilarning ota-onalari bilan ishlash metodikasi.....	88
M.D.Abdullayeva. Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarni so'zlashishga doir me'yorlar bilan tanistirish yo'llari.....	95
H.H.Narziyeva. Ўқувчиларда таянч компетенцияларга асосланиб тадқиқотчилик кўникмаларини шакллантириш методлари.....	99
D.A.Komilova. Maktabgacha ёшдаги болаларда коммуникатив компетенцияни шакллантириш ижтимоий-педагогик муаммо сифатида.....	103

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА АКТ ИМКОНЛАРИ

A.A.Parmonov. Umumtexnik fanlarni o'qitishda talabalarning axborot – texnik kompetensiyasini samarali shakllantirishning innovatsion usullari.....	108
J.B.Qudratov., A.R.Azizov. Mikroelektron npm*69 blokini mikroprotessor asosida dasturini va prinsipial sxemasini yaratish avfzalligi.....	112
Z.R.Nazirova. Vetinariya mutaxassisligi talabalarining rus tilini o'rganish kompetensiyasi shakllantirishda audio vositalardan foydalanish.....	114

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ – МОДУЛЬ-КРЕДИТ ТИЗИМИНИНГ АСОСИ

Ш.Д.Ҳайитова. Талабалар мустақил таълимни фаоллаштиришнинг назарий модели.....	118
С.Аллаярова., З.Қаюмова. Онлайн таълимда самарали ўқитиш стратегиялари.....	122

СОҒЛОМ АВЛОД – КЕЛАЖАГИМИЗ ПОЙДЕВОРИ

Д.Т.Мамирова. Проблемы современного спорта и средства восстановления.....127

МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ ТАРБИЯ ВА МАЪРИФИЙ ИШЛАР

З.А.Нарзиева. Баркамол авлод тарбиясида миллий муסיқий меросдан фойдаланиш имкониятлари ва муаммолари.....131

Г.Ю.Азимова. Фарзанд тарбиясига оиладаги ижтимоий муҳитнинг таъсири.....133

D.M.Safarova. Ernest Hemingway and uzbek literature.....137

ТАЪЛИМ МЕНЕЖМЕНТИ

И.А.Турсункулов. Бошқарув механизми мазмун-моҳияти ва унинг назарий-амалий жиҳатларини такомиллаштириш...140

Ш.Калонов., Z.Намројева., В.Кодинова. Qo`shma korxonalar da boshqaruv hisobi ahamiyati va dolzarbligi.....145

Ю.И.Салимова. Урбанизация как направление региональной политики.....149

М.Н.Маҳмудова. Jurnalist kadrlarni tayyorlashda jamoatchilik bilan aloqalar fanining o`rni.....155

ларни пухта таҳлил қилишни ва уларнинг босқичма-босқич мураккаблигини ҳисобга олган ҳолда улар ўртасида узвийликни ўрнатишни талаб этади. Бу репродуктив ва ижодий мустақил ишларнинг функционал таъсирини кўрсатади [4].

Ушбу компонент тушунтириш ва тасвирий функцияни бажаради. Шу жиҳати билан мустақил ишнинг ўқув вазифаси алоҳида аҳамият касб этади. Билимларни танлаш, унинг шакли, ундан фойдаланиш ва қўллаш характери фикрий жараёнлар оқимида боғлиқ ва шу билан ўқувчи томонидан ўрганиладиган билимларнинг билиш фаолиятини активлаштиришга яқин боғлиқлигини аниқлаштиради.

Хулоса. Моделнинг кейинги таркибий қисми технологик ҳисобланади. У ўзаро боғлиқ икки элементдан-ўқувчиларнинг мустақил ишлаш алгоритми ва ўқувчиларнинг мустақил фаолиятини фаоллаштириш имконини берувчи ўқув воситаларини ишлаб чиқишдан иборат. Ўқитувчининг фаолияти, биринчи навбатда, талабанинг мустақил ишини фаоллаштириш мақсадини белгилаш билан тавсифланади. График билимларни ўзлаштиришни ва бўлажак

муҳандиснинг ижодий салоҳиятини ривожлантиришни таъминловчи мустақил ишларнинг турли комбинацияларини излашга олиб келади ва шу билан бирга талабага мустақил ишларни бажариш ва фаоллаштириш учун эътибор беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Аскарлов, И. Б. (2017). *Управление и планирование процессом формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования. Школа будущего*, (2), 10-15.

2. Хайитова Ш Д. *Бўлажак касб таълими ўқитувчиларни мустақил таълим олишини фаоллаштириш усуллари. НамДУ илмий ахборотномаси. 2020 йил № 4 сон.*

3. *Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев и др. М., 1998. 512 с.*

4. *Матчанов С. Умумтаълим тизимида адабиётдан мустақил ишларни ташиқил этиши: Автореф. дис. ... пед.фан.докт. – Т.:1998. – 42 б.*

**С.Аллаярова-ф.ф.н.докторант (DSc)
З.Қаюмова-талаба. ЎзМУ**

ОНЛАЙН ТАЪЛИМДА САМАРАЛИ ЎҚИТИШ СТРАТЕГИЯЛАРИ

Аннотация

Онлайн таълим – пандемия давридаги энг мақбул таълим шакли сифатида дунёнинг кўплаб мамлакатларида жорий этилди. Бироқ, у анъанавий таълим каби самарали натижаларга эриша олмаганини кўплаб тадқиқотлар асосламоқда. Шу боис, онлайн машғулотларни ташиқил этишида яхши самара бериши мумкин бўлган таълим стратегияларини аниқлашга оид изланишлар олиб бордик. Мақоланинг эмпирик асосини талабалар ва ўқитувчилар ўртасида ўтказилган сўровнома, методологик асосини мавзуга оид нуфузли журналларда нашр қилинган илмий мақолалар ташиқил этади.

Калит сўзлар: онлайн таълим, олий таълим, ўқитувчи, ўқувчи, анъанавий таълим, таълим стратегиялари.

ЭФФЕКТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ В ОНЛАЙН-ОБУЧЕНИИ

Аннотация

Онлайн-образования считается как одна из самых эффективных форм обучения во многих странах мира, особенно в периоде пандемии. Однако, на основе изученных исследований можем сказать традиционная образования до сих пор остается более эффективным формом обучения. Мы провели исследования по выявлению эффективных образовательных стратегий управления процессами онлайн-обучения. Эмпирическая база статьи основано на

ижобий ва салбий томонлари ҳақида тўлиқ билим ва тасаввурга эга эмасликларидан келиб чиқади. Шунинг учун биринчи навбатда онлайн ўқишнинг умумий хусусиятларига эътибор қаратсак.

- Ўқувчи ўқиш билан бир қаторда ўзига маъқул иш билан ҳам шуғулланиши мумкин. Аслида онлайн ўқишни танлаган ўқувчиларнинг асосий қисми ўз ишидан воз кечишни истамайдиган, аммо билим олишни хоҳлайдиганлардир. Онлайн таълимда сиз дам олиш кунлари, ишдан қайтганингизда ҳатто ярим кечада ўқишингиз мумкин;

- Маблағингиз тежаллади. Ҳар қандай дастур учун масофавий таълим даражаси (Интернетда ёки бошқа усулда), ўқув марказларидаги оддий тўловдан кўра анча арзонроқ бўлиши мумкин. Иқтисодий жиҳатдан мақбул вариантларни қидираётган ўқувчилар учун онлайн таълим - энг тўғри йўл;

- Вақтингиз тежаллади. Ўқув марказларига бориш ва қайтиш вақтида транспорт кутиш учун кетадиган вақтингизни тежашингиз мумкин. Онлайн таълимда сиз истаган жойдан туриб маълумот оласиз.

- Ўз-ўзини ривожлантириш ёки аксинча, билимларни ривожлантиришдан ортда қолиш мумкин. Онлайн дарсларда тинглаш, тасаввур қилиш қобилияти кучлироқ бўлган талабаларнинг ўқув предметларини ўзлаштириши секин тушунувчи, жонли мулоқот орқали кўпроқ маълумот олишга мойил ўқувчилардан яхшироқ бўлади;

- Чалғиш эҳтимоли юқори. Онлайн таълимда юзма-юз мулоқот қилиш учун ўқитувчилар ва кутилаётган топшириқлар ҳақида доимий равишда эслатувчи синфдошлар йўқ. Агар масофавий ўқитиш курсини муваффақиятли яқунламоқчи бўлсангиз, ўзингизни ғайратли ва диққатли қилишингиз керак;

- АКТга тобелик. Онлайн ўқишнинг энг катта душмани бу интернет провайдерларининг секин ишлаши ёки алоқа узилиб қолиши. Бу вазиятда ўқувчининг таълим олишга бўлган интилиши сўниб, асабийлашишига сабаб бўлади.

Биламизки, хоҳ анъанавий (юзма-юз) ёки онлайн таълим олиш бўлсин таълим жараёнининг марказида ўқитувчи туради. Педагоглар ҳар қандай таълим муҳитида

билим бериш ва ўргатишнинг ажралмас қисмидир; улар асосан дарсни ривожлантиради, тузилиши ва тартибини сақлайди, ўқувчилар қатнашишни рағбатлантиради ва билим беради. Шунга кўра, онлайн дарсни сифатли ўтишда ўқитувчилардан талаб қилинадиган айрим профессионал малакаларни келтириб ўтамир:

1. Технологияни билиш.

Аввало, ўқув машғулотларидан олдин ўқитувчи ўқувчилар фойдаланадиган АКТ имкониятларини яхши билиши керак. Техник ёрдам хизматлари мавжуд бўлса-да, ўқитувчи ўқувчи учун биринчи ёрдамга келувчидир. Муҳим стратегиялардан бири - ўқитувчиларнинг ўқувчиларга техник кўмак учун қаерга мурожаат қилиш кераклиги тўғрисида аниқ маълумот беришидир. Яъни, ўқитувчилардан техник ёрдам сўралганда ўқувчиларни бошқа қулай хизматларга йўналтиришлари керак (web платформалар, қулай браузерлар, қидирув хизматларидан фойдаланиш каби). Талабалар учун техник ёрдам хизматлари мавжуд бўлса-да, ўқитувчилар шунга қарамай юзага келиши мумкин бўлган муаммоларни ҳал қилишга тайёр бўлишлари мақсадга мувофиқ. Синхрон муҳокамалар ёки реал вақтда жамоа машғулотлар пайтида, масалан, техник муаммоларни ҳал қилиш қобилияти дарс вақтини тежайди.

2. Фаоллик, яратувчанлик.

Онлайн ўқиш пассив, ўз устида ишламайдиган ўқитувчиларнинг жойи эмас. Тадқиқотларга назар солсак, ўқувчиларнинг фикрича, онлайн дарс ўтувчи ўқитувчилардан кўра анъанавий дарс ўтувчи ўқитувчиларни кўпроқ ҳис қила олишларини таъкидлашган (google.form, 8.). Чунки жисмоний яқинлик, ўқитувчига ҳеч қандай нутқсиз ҳам фаол иштирокини таъминлайди. Онлайн таълимдаги ўқитувчидан жисмоний яқинлик бўлмаганлиги учун кўпроқ фаоллик талаб қилинади. Ўқитувчи дарсининг биринчи кунидан олдин ҳам барча талабаларга табрик хати ёки иложи бўлса видео хабар жўнатиши талабаларнинг қизиқиш ва мотивациясини кучайтиради, эртанги онлайн машғулотга аниқ мақсад билан уланади. Дарс давомида талабаларнинг фаоллигини кучайтириш усуллари аниқлаши, масалан, мунтазам ва хилма-хил оғзаки мулоқот ёки оғзаки

бўлмаган мулоқотдан, масалан, смайликлардан фойдаланиши ҳам яхши натижа беради (Allen, I. E., & Seaman, J., 2005.). Олиб борилган тадқиқотларимиз асосида муваффақиятли деб топилган айрим стратегияларни келириб ўтамиз: асосий тезкор хабарлардан кўра видео суҳбатдан фойдаланиш, мавзулар доирасида мунозаралар ташкил этиш (телеграм гурӯҳида сўров ёки мавзу бўйича викторина ўтказиш), саволларга тезкор, мунтазам ва очик жавоблар бериш ва ҳоказо.

3. Ўқув машғулоти бўйича аниқ тахминий натижаларни белгилаш.

Онлайн дарс берувчи ўқитувчи дарснинг аниқ тахминларини (ўқув натижаларига нисбатан) эртароқ белгилаб қўйиши керак. Ўқитувчиларнинг виртуал платформалардаги ўқув натижалари, одатда анъанавий дарсдагидан фарқ қилади. Ўрганилган манбаларга кўра, онлайн жамоада ўқитувчилар ўқувчиларнинг иштирокига кўпроқ эътибор қаратишлари талаб этилади. Ўқувчиларга фанни ўзлаштиришда белгиланадиган баҳолаш мезонларининг олдиндан эълон қилиниши ҳам онлайн дарсдаги давоматга сезиларли таъсир кўрсатади. Бунда ўқувчилар виртуал машғулотда нима учун иштирок этаётгани, дарс учун ҳаржлаётган вақт ва маблағ ундан олинандиган билим мазмунига мос келадими ёки йўқми аниқ белгилаб олишига таъсир қилади (Collinson, G., Elbaum, V., Haavind, S., & Tinker R., 2013). Бир сўз билан айтганча, онлайн таълимда “тасодифий” талаба бўлмайди. Шу маънода ўқув мақсадларига етишиш даражаси юқори бўлади.

Шунингдек, ўқитувчи талабаларнинг фанга оид саволларига тезда жавоб беришлари ҳам муҳим аҳамиятга эга. Жавоб бериш вақти ва воситаларининг параметрларини биринчи машғулотдаёқ айтиб қўйиш ҳам ўқитувчининг масъулиятли эканлигини билдирувчи омиллардан биридир. Масалан, ўқитувчи электрон почта хабарларига бир иш куни ичида жавоб қайтаришини ва агар бирон сабабга кўра у ушбу талабни қондирмаса, буни маълум қилиши керак. Тезкор жавоб бериш даврида талабалар ўқитувчидан бир неча соат ичида электрон почтага жавоб беришини кутишади, агар

ўқитувчи жавоб бермаса, талаба алоқани узиши мумкин.

4. Қулайлик ҳисси.

Виртуал муҳит онлайн таълимни биринчи бор бошлаган ўқувчилар учун янги ва ҳали синалмаган бўлганлиги боис уларда иккиланиш ва хавотирлик бўлиши табиий. Кўрқув, хавотир ва яққаланиш ҳисси чарчаш даражасига олиб келиши мумкин, шунинг учун ўқитувчилар барча ўқувчиларга қулайлик ҳиссини берадиган муҳит ярата олишлари лозим. Ўқитувчиларнинг бу маҳорати фанни ўқитишга бўлган иштиёқ, касбий билим ва қизиқиш ҳиссиётларини кўрсата олишларида намоён бўлади. Педагогик маҳорат ва ўз мутахассислигини чуқур билиш ўқитувчининг энг катта ютуғидир.

Ўқув жараёнининг икки томонлама муносабатларга асосланганлигини ҳисобга олсак, ўқитувчиларнинг самарали дарс ўтиши ўқувчиларнинг ҳам онлайн таълимга бўлган муносабати билан боғлиқ эканлигини эслаб ўтиш ўринли. Виртуал таълим субъектларнинг ўқишга иштиёқи ўқитувчилар томонидан етказиладиган чуқур билим, касбга қизиқтириш, келажакка ишонч уйғота олиш кабилар билан боғлиқ. Ўқувчилар томонидан иштиёқсиз, виртуал педагогик маҳорати етарли эмас деб қабул қилинган ўқитувчилар ўқувчиларда машғулотларда иштирок этишда иккиланиш, асабийлашиш ҳисларини келтириб чиқаради. Шу сабабдан аввал бошидан ўқитувчи томонидан ташкил қилинган “қулайлик ҳисси” ўқувчилар мотивациясини ошириб, ижобий муҳитни яратишига эътибор қаратиш лозим. Бир сўз билан айтганда, ўқитувчилар ўқувчиларни дарсга қатнашишини таъминлаб турувчи, лозим бўлса кафолатловчи *жамоат маданияти модели*ни ташкиллаштириши керак.

5. Сифатли асенкрон муҳокамалар орқали мулоҳаза ва мулоқотни тарғиб қилиш.

Иштирокчи ўз шерикларидан ўрганиши ва мунозарага онгли равишда ҳисса қўшиши учун, мулоҳазали жавоб беришдан олдин дарснинг бошқа аъзолари шарҳлари ҳақида фикр юритиши керак. Тадқиқотларга кўра, яхши ўқитувчи бундай фикр юритишни қандай тарғиб қилиш кераклигини билади.

Онлайн таълим берувчи ўқитувчининг муваффақиятли стратегиялари каторига асенкрон муҳокаманинг даврийлик хусусиятини тушуниш ва жойлаштирилган мавзуни мунозара пайтида узилиб қолмаслиги муҳимлигини англаш киради (5.). Маҳоратли ўқитувчи доимий равишда мулоҳаза юритиш ва муҳокама қилиш учун имкон берадиган мавзулар билан машғулотларни ташкил қилади. Шу ўринда “синхрон” ва “асенкрон” тушунчаларига қисқа таъриф бериб ўтсак. Онлайн ўрганиш синхрон деб айтилса, бу реал вақт режимида амалга ошириладиган онлайн ёки масофавий таълим деган маънони англатади, айти пайтда асенкрон равишда ўрганиш онлайн каналлар орқали реал вақт режимида ўзаро алоқасиз амалга оширилади (Тимур Постоев, 2020.). Синхрон ва асенкрон – тарзда иштирок этишнинг мониторинги, онлайн ўқитишнинг зарур таркибий қисмидир. Шунинг учун ўқувчилар ўқув жараёни динамикасини, мавзулар муҳокамаси ва мунозараларни доимий равишда ташкил қилиб кузатиб борадиган ва бундай имкониятлар берилмаган тақдирда иштирокчиларнинг фикрларини сўраб турадиган ўқитувчини афзал кўришади. Ўқитувчилар иштирок этиш масалаларини муҳокама қилиш учун талабалар билан алоҳида, офлайн режимда ҳам боғланиши мумкин (5.). Шунинг таъкидлаш керакки, ушбу алоқа, иштирокчининг суҳбатларни ўз зиммасига олгани ва бошқа шахсларнинг имкониятларига рухсат бермаслиги натижасида ҳам бўлиши мумкин. Шунинг учун мунозараларга муносиб ва тенг равишда имкониятга кўмаклашиш мавзу бўйича муҳокамаларни доимий равишда кузатиб боришни талаб қилади. Онлайн таълим ўқитувчисининг ҳар бир ўқувчи ва жамоа бажараётган ишни тўғри назорат қила олиши муҳим аҳамиятга эга.

6. Фаол раҳбар ва кузатувчи мувозанатини меъёрда сақлаш.

Онлайн ўқитувчилар учун яна бир муҳим стратегия бу - ўқув менежери сифатида дарсни бошлаш қобилияти; бу ўқув жамоасида катта масъулиятни ўз зиммасига олади. Дарс давом этар экан, ўқитувчи таълим бошқарувчиси вазифасини ўқувчилар жамоасига босқичма-босқич топшириши

керак. Ушбу вазифа онлайн ҳамжамиятни куриш билан боғлиқ стратегияларни самарали амалга ошириш ва аста-секин жамоат муҳокамаларидан воз кечиш орқали амалга оширилади (Vrasidas, C. and Glass, G. V. (Eds), 2004). Дарс охирида ҳар бир иштирокчи ўзини ўзи бошқарадиган ўқувчи сифатида ҳаракат қилиши керак. Шу жараёнда билим кўникма, кўникма малака ва малакалар компетенция даражасига кўтарила олади.

ХУЛОСА

Умуман олганда, юқоридаги келтириб ўтилган стратегиялар, анъанавий таълимнинг юқори сифатини онлайн таълимда сақлаш, керак бўлса ошириш имкониятини яратади. Қайд этиш лозимки, таълим бериш режимининг ўзига хослиги онлайн муҳитда ўқитиш учун профессор-ўқитувчилардан кўшимча маҳорат ва кўникмалар талаб этади. Агар таълим муассасалари анъанавий дарслардан тўлиқ онлайн ёки аралаш таълимга ўтаётган бўлса, юқори малакали ўқитувчиларни тайёрлаш дастурини ишлаб чиқиши ва амалга ошириши мақсадга мувофиқдир.

Онлайн таълимнинг анъанавий таълимдан ажралиб турувчи ютуғи юқорида келтирилганмиздек “тасодифий” ўқувчи-ларнинг бўлмаслигидир. Онлайн таълимда ўқишга онгли ёндашиш тамойили устувор аҳамиятга эга. Таълим олишдан мақсади бўлмаганларга бу ерда ўрин йўқ. Бироқ, пандемия сабабли бутун дунё таълим тизимида тажрибадан ўтган онлайн таълим мазмунини янада ошириш, ўқитиш сифатини яхшилашда юқорида келтирилган таълим стратегияларини қўллаш самарали натижа беради. Таъкидлаш лозимки, сўнгги бир йил давомида онлайн таълим сифатини оширишга оид кўплаб тадқиқотлар олиб борилди, илмий изланишлар натижалари эълон қилинди. Бизнинг камтарона тадқиқотларимиздан олинган хулосалар ҳам онлайн таълим самарадорлигини оширишга ўзига яраша ҳисса қўшади деб умид қиламиз.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Allen, I. E., & Seaman, J. (2005, November) *Growing by degrees: Online Education in the United States, 2005* Wellesley, MA: Alfred P Sloan Foundation. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED530062.pdf>

2. Keengwe J., & Kidd, T. T. (2010) *Towards best practices in online learning and teaching in higher education Journal of Online Learning and Teaching*, 6, 533-541.
3. Paul, Jasmine, Jefferson, Felicia A *Comparative Analysis of Student Performance in an Online vs. Face-to-Face Environmental Science Course From 2009 to 2016. Frontiers in Computer Science.*
<https://www.frontiersin.org/article/10.3389/fcomp.2019.00007>. VL - 1. 2019. p. - 2624-9898.
4. <https://webinar.ru/blog/что-такое-синхронное-обучение/> Тимур Постоев Что такое синхронное обучение?
5. <https://worldscholarshipforum.com/uz/sinxron-va-asen-kron-o%27rganish-nima/> Onlayn ta'limda sinxron va asinxron o'rganish nima? Faktlar
6. *Инновацион таълим технологиялари / Муслимов Н.А., Усмонбоева М.Х., Сайфуров Д.М., Тўраев А.Б. – Тошкент: 2015. – 208 бет.*
7. Vrasidas, C. and Glass, G. V. (Eds) (2004), *Current Perspectives in Applied Information Technologies: Online Professional development for Teachers*, Information Age Publishing, Inc, Greenwich, CT
8. <https://docs.google.com/forms/d/1OQGnjB5wggcbuCm4Pso-3W1-mbXPYcKqv3qaMejTBWU/> Сўровнома
9. Collinson, G., Elbaum, B., Haavind, S., & Tinker, R (2000). *Facilitating online learning: Effective strategies for moderators* Madison, WI: Atwood Publishing Community College Research Center (2013).
10. https://www.researchgate.net/publication/347928978_TA'LIM_FAN_VA_INNOVATSIYA С.Н.Аллаярова. Талабаларнинг илмий тадқиқот фаолиятига таъсир этувчи омиллар. Таълим, фан ва инновация. 2020 йил 4-сон. –Б.11-15.
11. Masofaviy ta'limning afzalliklari va kamchiliklari <https://mail.prep.uz/news/onlayn-talim/masofaviy-ta-limning-afzalliklari-va-kamchiliklari>
12. Ratheeswari K. *Information Communication Technology in Education // Journal of Applied and Advanced Research*. 2018/05/10. VL-3. DOI-10.21839/jaar.2018.v3iS1.169. https://www.researchgate.net/scientific-contributions/2142402182_K_Ratheeswari

СОҒЛОМ АВЛОД – КЕЛАЖАГИМИЗ ПОЙДЕВОРИ

Д.Т.Мамирова-доцент. ГИИКУ

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО СПОРТА И СРЕДСТВА ВОССТАНОВЛЕНИЯ

Аннотация

Данная статья посвящена современным способам определения здоровья в тесной связи со спортом. Раскрывает проблемы возникновения физического напряжения, нарушения баланса между процессами торможения и возбуждения в коре головного мозга. Целью статьи является: решение проблем восстановительного процесса различными методами и средствами. В статье описывается причины сильной усталости и напряжения, а также разработанный ряд предложений по методологии оценки эффективного управления восстановительным процессом. В выводе сообщается, что рационально организованная тренировочная и соревновательная деятельность повышает используемый реабилитационный инструмент для ускорения процесса занятий спортом и повышения спортивного потенциала.

Ключевые слова: физические нагрузки, усталость, напряжение, невроз, импульс, восстановление, контроль, режим.